

Yayın Geliş Tarihi: 10.12.2010
Yayına Kabul Tarihi: 28.01.2011

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 12, Sayı: 4, Yıl: 2010, Sayfa: 07-18
ISSN: 1302-3284

TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARINCA HAZIRLANAN BÖLGE PLANLARINA DAİR BİR KRİTİK: İZKA'NIN İZMİR BÖLGE PLANI (2010-2013) ÖRNEĞİ

Rasim AKPINAR*

Özet

Son on yıldır Türkiye'de bölgesel gelişme politikaları köklü bir değişim sürecine girmiştir. Yaşanan bu değişim çabaları, küresel gelişmelerin ve Avrupa Birliği üyelik sürecinin etkileri ile yerel dinamiklerin buluşmasından kaynaklanmıştır. Son tahlilde küresel, bölgesel ve yerel ihtiyaçlarımıza cevap verebilmek adına DPT Müsteşarlığı yerelde Kalkınma Ajansları örgütlenmesine gitmiş ve böylece Düzey 2 bölgelerinde kalkınma ajansları kurulmuştur. Kalkınma Ajansları bölgesel gelişmeyi hızlandırmak üzere stratejik planlama anlayışı içerisinde bölge planlarını hazırlamaktadır. Bu değişim sürecinde; bölge planlarının da niteliklerinde önemli değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Bu minvalde İzmir Kalkınma Ajansının eşgüdümünde hazırlanan İzmir Bölge Planı bu makalede olumlu yönleri ve noksanlıklarıyla kritik edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma Ajansı, Bölgesel Kalkınma Planı, İzmir Bölge Planı.

A CRITICISM ON THE REGIONAL DEVELOPMENT PLANS PREPARED BY REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN TURKEY: THE CASE OF IZMIR DEVELOPMENT PLAN (2010-2013)

Abstract

Regional development policies in the last ten years, Turkey have been a long process of change. This change in the efforts of the global developments and the effects of European Union membership process is due to encounter with the local dynamics. The final analysis, The state planning organization has decided to establish the local development agencies respond on behalf of the global, regional and local needs and so that development agencies has been established at level 2 regions. Development Agencies prepare the regional plans to accelerate regional development in the understanding of strategic planning concept. At this process of change, significant changes occurred in also features of regional plans. In this direction, the writer will analyze Izmir Regional Development Plan prepared by IZKA in this paper by taking into account to its positive and negative aspects.

Key Words: Regional Development Agency, Regional Development Plan, Izmir Development Plan.

* Planlama Uzmanı, Devlet Planlama Teşkilatı, rakpinar@dpt.gov.tr

1. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL GELİŞME POLİTİKALARININ DÖNEMSEL SEYRİ

Türkiye’de ilk bölgesel kalkınma çalışması planlı dönemden dört yıl önce, 1959 yılında Antalya Bölgesinde başlatılmıştır (Dinler: 2001). İlk dönem olarak 1960’lı yılları yani İmar ve İskân Bakanlığı Bölge Planlama Dairesinin eşgüdümünde hazırlanan Bölgesel Planların yürütüldüğü dönemi göstermek mümkündür. Bu dönemin önemli bölgesel kalkınma çabaları arasında Antalya Bölgesi Projesi, Doğu Marmara Planı, Çukurova Bölgesi projesi ve Keban Projesi yer almaktadır. Daha sonra Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde (1973-1977) kalkınmada öncelikli yöreler politikası doğmuş ve bu doğrultuda 1973 yılında Kalkınmada Öncelikli Yöreler Dairesi (KÖYD) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı uhdesinde kurulmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında DPT Müsteşarlığı bölgesel kalkınma alanında önemli bir teknik analiz çalışması yapmıştır. Bu çalışmada, sahip oldukları sosyo-ekonomik özelliklere ve birbirleri arasındaki etkileşime bağlı olarak yerleşim birimlerinin kademelenmesini içeren bir mekânsal yaklaşım öngörülmüştür. Bu doğrultuda, “Yerleşim Merkezlerinin Kademelenmesi” çalışması 1982 yılında tamamlanmıştır. Bu çalışma ile, yedi adet kademe merkezleri tanımlanmış ve her kademede yer alan yerleşim birimleri arasında hiyerarşik bir etkileşimin olduğu ortaya konmuştur.

3 Mayıs 1985 yılında kabul edilen 3194 sayılı İmar Kanunu ile "Madde 8 - Bölge planları; sosyo - ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarını, gerekli gördüğü hallerde Devlet Planlama Teşkilatı yapar veya yaptırır." hükmü doğrultusunda bölge planı konusunda DPT tam yetkili bir konuma gelmiştir. Bu kapsamda DPT Müsteşarlığı; Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK) gibi bölgesel planları ihale usulü ile danışmanlık firmalarına veya üniversitelere yaptırmıştır.

Türkiye’de bölgesel kalkınma politikaları alanında ivme noktası şüphesiz Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylık süreci ile gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği-Türkiye Mali İşbirliği kapsamında katılım öncesi fonlardan yararlanmak üzere, Ön Ulusal Kalkınma Planında belirlenen 12 öncelikli Düzey 2 Bölgesinde 2003-2005 yıllarında Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKP) gibi bölgesel hibe programları uygulanmıştır. Dolayısıyla bölgesel kalkınma konusunda yerelde proje hazırlamada tecrübe ve kapasite oluşmaya başlamıştır.

Bununla beraber Avrupa Birliği’ne uyum kapsamında 22 Eylül 2002 yılında Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye İstatistik Enstitüsü üç ayrı düzeyde İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması adı altında yeni bir bölge

sınıflandırılmasına gitmiştir. Düzey 2 İstatistikî Bölge Birimleri bölgesel politikaların uygulandığı/uygulanacağı ölçekler olarak kabul edilmiştir.

Nihayetinde; 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 25 Ocak 2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş, 8 Şubat 2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlk aşamada pilot proje olarak 2006 yılında Adana ve Mersin illerini kapsayan bölgede Çukurova Kalkınma Ajansı ve İzmir ilini kapsayan bölgede İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) kurulmuştur. Hâlihazırda 26 bölgede Kalkınma Ajansları kurulmuş olup, tamamı faaliyet halindedir.

Yeni teşvik sistemi 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 16 Temmuz 2009 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye yeni teşvik sistemine göre illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak dört bölgeye ayrılmıştır. Yeni teşvik sistemi temel olarak genel teşvik, bölgesel teşvik ve büyük ölçekli yatırımlara teşvik olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır.

2. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL GELİŞME POLİTİKALARINDA YENİ BİR ARAÇ: KALKINMA AJANSLARI VE AJANSLARIN BÖLGE PLANLARI

Latince “regio: çevre-alan” anlamına gelen bölge; çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları oldukça güç çizilebilen bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Bölge tanımlamasında; coğrafik, kültürel, etnik kentsel ve yönetsel ölçütlerin olduğu görülmektedir (Mengi, 1998: 43).

Bölgesel kalkınmanın merkezinde yer alan ve “bölge” olarak adlandırılan kavrama, homojenlik faktörü esas alınarak aşağıdaki kriterlere göre tanımlamalar getirilebilir (Brasche, 2001: 13):

- Coğrafi bölgeler (kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler vb.)
- Kültürel bölgeler (etnik çoğunluk, dil, din vb.)
- Tarihsel bölgeler (tarihteki ortak kökenler, eski sınırlar vb.)
- Yerleşim ve yoğunluk bakımından bölgeler (merkezi bölgeler-çevre bölgeler, yüksek nüfus yoğunluklu bölgeler- düşük nüfus yoğunluklu bölgeler vb.).

Bir başka tanıma göre bölge, ülkenin yapısı içerisinde kendi kendine fonksiyon görebilen yeterince geniş bir alan olarak tarif edilmiştir (Richardson, 1979: 18).

Bölgesel kalkınma kavramı ise, ülke bütününde yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal potansiyellerin harekete geçirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünü olarak tanımlanabilmektedir (DPT, 2003: 250).

Diğer bir tanıma göre bölgesel kalkınma, “geniş ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejisinin tutarlılığı konusunda, genel rekabet dengelerini bozmayan etkinlik ve refah kazandırıcı çabaların tümüdür” (Erk, 2003: 1).

Hoover bölgesel iktisadi tanımlarken, bölgesel iktisadın, iktisadi sistemlerin mekânsal karakteri içinde bir çatıyı ifade ettiğini söylemektedir. Bölgesel iktisadın ilgi alanı da doğal olarak üzerinde iktisadi faaliyetlerde bulunan mekânlar ve iktisadi faaliyetlerin kendisidir (Hoover ve Giarratani, 1984: 2-3).

Planlamanın esas amacı; sistemin istikrarıyla bağdaşabilecek, koordine edilmiş üretim hedeflerini tespit edebilecek şekilde, ülkenin veya bölgenin iktisadi kalkınmasına ait geniş bir bakış açısı elde etmektir (MGK, 1993: 38).

1970’li yıllar ve sonrası, dünya ekonomisinde ve kalkınma coğrafyasında önemli yapısal değişimlerin meydana geldiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde gözlenen değişimin en belirgin özelliği üretim, ticaret ve finansal piyasalar başta olmak üzere dünya ekonomisinde artan küreselleşme eğilimleridir (Sassen, 1991: 1994: Castells, 1989: 1993: Borja ve Castells, 1997).

Son on yıldır Türkiye’de bölgesel gelişme politikalarının giderek daha fazla önem kazandığını söylemek mümkündür. Bu dönemde bölgesel gelişme politikalarının köklü bir değişim sürecine girmiş olmasında, küresel gelişmelerin ve Avrupa Birliği üyelik sürecinin etkilerinin olduğu kadar yerel dinamiklerin de etkisinin olduğu vakadır. Son tahlilde küresel, bölgesel ve yerel ihtiyaçlarımıza cevap verebilmek adına DPT Müsteşarlığının yerelde Kalkınma Ajansları örgütlenmesine gittiği görülmektedir. Düzey 2 bölgelerinde kurulan kalkınma ajanslarının, bu köklü değişimin temel kurumsal yapıtaşları olduğu düşünülmektedir.

Küreselleşme bir yandan rekabeti körüklerken diğer yandan birçok fırsatlar da sunmaktadır. Çeşitli birimler hem yerel hem de küresel eylemleri yerel ve küresel şebekeler aracılığıyla gerçekleştirmekte (Garofoli, 1991); küresel şebekelere katılan çeşitli birimler yerel değerleri yeniden düzenleyerek bunların küresel dolaşımını sağlamaktadır (Stöhr, 1990: Brusco, 1996).

Küresel üretimde etkin bir rol oynayan yerel sistemler yerel düzlemde oluşan dışsallıkların yarattığı görece avantajları kullanarak veya dayanışmaya giderek küresel ilişkilere daha kolay uyum sağlayabilmektedirler. Kalkınma

Ajanslarının çıkış noktası tam da burada saklıdır. Denilebilir ki kalkınma ajansları yerelde oluşan potansiyeli kullanarak küresel ağa (*network*) dahil olabilmeyi kendilerine misyon edinmiş ara kurumlardır.

İtalya’nın yirmi bölgesinin sivil kapasitelerini (*civic-ness*) gösteren bir haritada, çoğu sivil bölgenin Emilia-Romagna bölgesi gibi İtalya’nın kuzeyinde yoğunlaştığı ve bu bölgelerde bireylerin her çeşit yerel birliklere iştirak ettiği görülmüştür. Bu bölgelerin tersine Calabria gibi güney bölgelerde ise bireylerin yaşadıkları bölgelere ilgi ve alakalarının çok az seviyelerde olduğu görülmüştür (Putnam: 1994).

Bilindiği üzere, bölge plan ve programlarını yapma ve yaptırma yetkisi 3194 sayılı İmar Kanununun 8 inci maddesi ve 540 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2’nci maddesi gereğince Devlet Planlama Teşkilatı’na aittir. Nitekim DPT bu yetki çerçevesinde bugüne kadar; Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK) gibi bölgesel planları ihale usulü ile danışmanlık firmalarına veya üniversitelere yaptırmıştır. Benzer şekilde 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak üzere kurulan ve Devlet Planlama Teşkilatının ulusal düzeyde koordinasyonundan sorumlu olduğu kalkınma ajansları bölge planlarını hazırlamaktadır.

Bu değişim sürecinde; bölge planlarının da niteliklerinde önemli değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Bugüne kadar yapılmış DAP, DOKAP gibi bölge planlarının “Kalkınma Plancılığı”na uygun olarak fiziki dengelerin, nicel detayların bütünlüklü bir anlayış içerisinde hazırlandığı; Kalkınma Ajanslarının yaptıkları bölge planlarının ise “Stratejik Plancılık”a uygun olarak soyut hedeflerin piyasaya uyumu gözetilerek parçalı bir anlayış içerisinde hazırlandığı ifade edilebilir.

3. İZMİR KALKINMA AJANSININ BÖLGE PLANI ÖRNEĞİ: İZMİR BÖLGE PLANININ KRİTİĞİ (2010-2013)

2010-2013 İzmir Bölge Planı (İZBP) İzmir’in ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştireceği kalkınma stratejisinin gelişme eksenlerini, hedeflerini ve önceliklerini ortaya koyan temel politika dokümanı (İZKA: 2010) olarak İZKA tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca Bölge Planına temel dayanak sağlayan İzmir Mevcut Durum Analizi çalışması da hazırlanmıştır. Stratejik planlama yaklaşımı ile hazırlanan İzmir Bölge Planının çalışmalarına 2008 yılında başlanmıştır. Bu planlama sürecinde 500’den fazla kurum ve kuruluş

temsilcisi ile bir araya gelinerek Güçlü-Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler (GZFT) analizi yapılmış ve bu analiz neticesinde planın gelişme eksenlerinin belirlendiği, müteakiben, çeşitli kurum ve kuruluşun konularında uzman 127 temsilcisi ile atölye çalışmalarının yapıldığı ve sonrasında her bir gelişme ekseninin altında stratejik önceliklerin, hedeflerin ve eylemlerin oluşturulduğu bilinmektedir. Hazırlanan Bölge Planı, yerel paydaşlar düzeyinde görüş alışverişi yapıldıktan ve bu görüşler değerlendirildikten sonra İzmir Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış ve ardından DPT Müsteşarlığına onayı alınmak üzere iletilmiştir.

İzmir Bölge Planının Mevcut Durum Analizi Bakımından Kritiği:

İzmir Mevcut Durum Analizi (<http://www.izka.org.tr/planlama/>) incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- İzmir Mevcut Durum Analizinde, kimi zaman güncelliğini yitirmiş verilerin kullanıldığı görülmektedir.
- Kalkınma Ajansının, plan çalışmasında kullanılmak üzere saha araştırması neticesinde yerel veriler üretebilmesi gerekir. Örneğin bu kapsamda bölgede “yerleşmeler arası ilişkileri” ortaya koymak için “Sosyal Ağlar Analizi” yöntemi kullanılarak ilişkiler analizi gerçekleştirilebilirdi. Bu analiz neticesinde yerleşimler arasında; iş ilişkileri, iş gücü akışı, kültürel faaliyetler, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, ulaşım hizmetleri, ortak projeler gibi ilişkilere dair ağlar ortaya konabilirdi. Bu bağlamda adeta plan İzmir’i bir kapalı kutu bir fanusun içerisinde gibi değerlendirmiş, İlin çevre illerle, ilçelerin birbirleriyle olan ilişkilerini göz ardı etmiştir.
- Raporun 60’ıncı sayfasında İzmir ilinin kamu yatırımlarının vergi tahsilâtları ile karşılaştırıldığı görülmektedir. Ancak kamu harcamaları sadece yatırım harcamalarını kapsamamakta olup cari harcamaların da değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Raporun 99’uncü sayfasında yer alan Çandarlı Limanı, aslen bir konteyner limanı olarak tasarlanmıştır. Kapasitesi 4 milyon TEU/yıl olarak belirlenmiş olup, proje Kamu Yatırım Programında yer almaktadır. Halen fizibilite güncelleme çalışmaları devam etmekte olup, ihalesi henüz gerçekleşmemiştir. Çandarlı Limanının 2010 yılı içinde ihale edilmesi planlanmakta olup, projenin hayata geçmesiyle bölgede ciddi sosyo-ekonomik değişiklikler beklenmelidir. Çandarlı Limanının yaratacağı iş kapasitesi, limana bağlanacak demiryolu ve karayolu projelerinin bölgesel ulaşım ağına etkisi, limanda elleçlenecek yüklerin ekonomiye katkısı vb. hususların İzmir Bölgesel Gelişme Planında detaylıca değerlendirilmesi mümkün görülmemektedir. Bu bağlamda bu konunun ayrı bir spesifik plan olarak değerlendirilmesi uygun olacaktır.

- Mevcut Durum Analizinin 100 üncü sayfasında geçen İzmir’in dünyadaki benzer liman şehirleriyle karşılaştırmasının daha detaylı bir şekilde çalışılması gerekmektedir.

2010-2013 İzmir Bölge Planının Genel Kritiği:

İzmir Bölge Planı (<http://www.izka.org.tr/planlama/>) incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- Planın en önemli ayağını oluşturan mekânsal boyut ihmal edilmiştir. Sektörel ve tematik gelişmelerin mekâna yansımalarına değinilmemiş, stratejik öncelikler ve hedefler belirlenirken bölge içi mekânsal farklılıklar yeterince dikkate alınmamıştır. Ayrıca bölge için mekânsal projeksiyonlar ve yatırım projeleri hazırlanmamıştır. Planda kentin gelişme senaryolarına ilişkin herhangi bir değerlendirme de bulunmamaktadır.
- Planın uygulanmasına ilişkin bir yönetim mekanizması belirlenmemiştir. Planın operasyonel hale dönüşmesi ve izleme ve değerlendirme sonuçlarının değerlendirilmesi için yönetim yapısının ve kurumsal yapının tasarımın düzenlenmesi büyük önem arz etmektedir.
- Planda yer alan mevcut durum, strateji, öncelik, gelişme eksenlerindeki hususların çoğu ülkenin tümü için geçerli olabilecek konulardır. Bölgenin diğer bölgelerden farkı, diğer bölgelerle ilişkileri ve kendi iç dinamikleri Planda yer almamaktadır.
- Özellikle Plan için üst ölçekli bir plan olan “Manisa – Kütahya -İzmir Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı”nın; alt bölgeler, senaryolar ve arazi kullanım kararları bölümlerindeki mekânsal özelliklerinin plana yansıtılması önem arz etmektedir.
- Planda katılımcı planlama tekniklerinin hassasiyetle uygulandığına dair birçok yerde vurgu yapılmasına rağmen, ‘katılımcılık’, kısa bir alt başlık olmaktan öteye gidememiştir. Katılımcıların, planın hangi safhalarına (örneğin GZFT analizi, vizyon, tematik ve sektörel gelişme eksenlerinin, stratejik öncelik ve hedeflerin oluşturulmasına) nasıl ve hangi düzeyde (bilgilendirilme, danışılma, karar alma, vb.) dahil edildiğine ve ne şekilde müdahalelerde bulunduğuna dair daha detaylı bilgileri içeren ayrı bir katılımcılık bölümünün katılımcılık sürecini tasvir eden biçimde ayrı bir bölümde yer almasında fayda görülmektedir.
- Planın mevcut içeriğinde tüm öncelik ve hedeflerin eşit ağırlıkta olduğu anlaşılmakta, zaman, kaynak veya performans hedefi ilişkisi kurulmadığından öncelikler arasında bir uygulama sıralaması mümkün olmamaktadır.

- Planda kentin karşı karşıya kaldığı afet tehlikeleri ve barındırdığı risklere ilişkin herhangi bir değerlendirmeye rastlanmamıştır.
- Stratejik hedeflerin mekânsal kararlara dönüşmesi aşamasında; sektörel gelişmeler açısından önem arz eden, arazi potansiyeli açısından kaynak teşkil eden Hazine arazilerinin; verimli olarak değerlendirilebilmesi, yatırımlara işlerlik kazandırabilmesi için planlama çalışmalarına Milli Emlak Müdürlüğünün aktif olarak katılması gerekir.

İZKA'nın Planlama Çalışmalarının Genel Değerlendirilmesi:

İZKA'nın hazırladığı İzmir Bölge Planının temel sorun alanları bulunmaktadır ancak bu durum sadece İZKA'nın hazırladığı Bölge Planına has bir durum değildir. Diğer kalkınma ajanslarınca da hazırlanacak bölge planlarında da benzer sorunlar ortaya çıkabilecektir. Başta DPT olmak üzere bölge planlama ile ilgili temel kurumların ve akademisyenlerin bu temel sorun alanlarına dönük çözüm önerileri geliştirmesi bölge planlarının uygulanabilirliği ve etkinliği için önemlidir.

Bahse konu edilmiş temel sorun alanlarından biri **planın uygulanma safhasına** dönüktür. Planın getirdiği hedefler, faaliyetler uygulayıcı konumdaki kurumların kendi plan ve programlarına yansımış mıdır? Plan hazırlanırken çeşitli kurumlara dağıtılan sorumluluklar o kurumların bütçeleri de dikkate alınarak mı dağıtılmıştır? Uygulayıcıların planın hedeflerini yerine getirmek için gerekli yetkileri, kapasiteleri var mıdır? Planda öngörülen hedefler uygulayıcılar için ekstra yük getirmekte midir?

İkinci sorun alanı **bölge planlarının hazırlanış morfolojisine** ilişkindir. Her şeyden önce ulusal kalkınma planı hazırlanış morfolojisi bölge planı uygulamasına uygun değildir. Kaynak tahsisi ulusal ölçekte Ankara'dan sektörel bazda yapılmakta, DPT'de sektör uzmanları kendi sektörlerine ayrılan kaynakları sektörel önceliklere göre projelere tahsis etmektedirler. Bölgesel ilgiler, öncelikler ve kaygılar, çoğu kez ikincil durumda kalmaktadır.

Üçüncü sorunsal alan bölge **planlarının ulusal ölçekte birçok plan ve stratejiler ile ilişkisinin** net olarak ortaya konulmamasıdır. Örneğin İzmir Bölge Planında ulusal kalkınma planı, ulusal orta vadeli program, büyükşehir belediyesi stratejik planı, il özel idaresi stratejik planı, nazım imar planı, çevre düzeni planı, ulusal sanayi stratejisi, Türkiye turizm stratejisi, çevre uyum stratejisi, tarım kanunu, tarım master planı, Ege tarım master planı, tarım strateji belgesi, DPT bilgi toplumu stratejisi, KOBİ stratejisi gibi belgelerden referans alındığı bahsedilmekte ancak bu plan ve politika belgelerine somut atıflar planda yer almamaktadır. Yani sözü geçen planların hangi öncelik, amaç ve hedeflerinden bölgesel gelişme planında yararlandığı açık değildir. İl çevre düzeni planı gibi diğer planlarla ilişkilerin nasıl kurulacağına dair belirsizlik vardır.

4. SONUÇ

Her şeyden önce, İZKA eşgüdümünde İzmir İlindeki kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla hazırlanan bu bölge planı çalışmasında, yüz yüze görüşmeler, anketler, çalışma grupları, yuvarlak masa toplantıları, çalışma ziyaretleri, arama konferansları, sektör toplantıları ile yaklaşık 3000 kişinin görüş ve değerlendirmelerine başvurulması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bu gerçekler planın meşruiyetini güçlendirmekte ve ilde planın sahiplenilmesi ümidini doğurmaktadır.

Burada şunu ifade etmeliyiz ki bölgelerin gelişme yönündeki dinamizmi, bölgedeki aktörlerin bilgi ve dinamizmiyle, bu aktörlerin kurduğu ilişkilerle belirlenmektedir. Yerel aktörlerin bilgi ve deneyimlerine dayanarak yeni fikirler geliştirebilmesi, geleneksel politikaları ve uygulama araçlarını tamamlayan, bölgelerin gerçek ihtiyaçlarına cevap veren uygulamaların geliştirilebilmesi ayrıca önem kazanmaktadır. Bölgelerin gelişmedeki başarısı da aktörlerin sahiplenmesine, kaynak ve çabalarını kalkınma için harekete geçirmesine bağlı olmaktadır. Bu yönüyle bölge planlama, aktörlere yeni düşünce ufukları açan, yeni davranış biçimleri kazandıran dinamik ve katılımcı bir öğrenme sürecidir. Katılımcıların etkin biçimde içerisinde yer alacakları planlama faaliyetlerinde gerek işbirliği kültürü gelişecek gerekse yerelde kurumsal bilincin yükselmesi sağlanacaktır. Artık değişim sadece dışarıdan beklenen bir unsur olarak görülmeyecek, bölge aktörleri dış dünyadaki değişimleri de gözeterek bölgelerinin kalkınmasında aktif rol alacaktır. Bu yönüyle bölge planlamanın önemini, sadece yerel ekonomik potansiyeli ortaya çıkarma çabalarında değil belki de daha önemlisi bölge planlama çalışmalarının bölgelerimizde katılımcı demokrasi kültürünün gelişmesine sağlayabileceği etkili katkılarda aramızda bulunmamız gerekecektir.

Sonuç olarak, ülkemizde Kalkınma Ajansları tarafından hazırlanmaya başlanan bölge planlarının, bölgeye sağlayacağı ekonomik yararların yanı sıra demokrasi kültürünün gelişimine de olumlu katkıda bulunacaklarını belirtebiliriz.

KAYNAKÇA

Asheim, B.T.1996. "Industrial Districts as "Learning Regions": A Condition for Prosperity". *European Planning Studies*, 4 (4):379-397.

Becattini, G., and Rullani, E. 1996. Local Systems and Global Connections: The Role of Knowledge. Cossentino, F., Pyke, F., and Sengenberger, W. (Eds.) Local and Regional Response to Global Pressure: The Case of Italy and Its Industrial Districts. Geneva: ILO.

Borja, Jordi and Manuel Castells. 1997. *Local and Global: Management of Cities in the Information Age*. London: Earthscan Publications Ltd.

Brasche U. 2001. *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu*. (Çev. H. Cansevdi). İstanbul: İstanbul İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.

Brusco, S. 1996. "Global Systems and Local Systems. Cossentino, F., Pyke, F., and Sengenberger", W. (Eds.) Local and Regional Response to Global Pressure: The Case of Italy and Its Industrial Districts. Geneva: ILO.

Camagni R. ve Capello R. 1990. "towards a definition of manoeuvring space of local development initiatives: Italian success stories of local development-theoretical conditions and practical experiences", in *global challenge and local response: initiatives for economic regeneration in contemporary europe*, W. B. Stöhr (editör) London: Mansell.

Camagni, R. and Capello, R. 1998. "Innovation and Performance of SMEs in Italy; Relevance of Spatial Aspects", in M.M. Fischer, L. Suarez-Villa; M. Steiner Eds.: *Innovation, Networks and Localities*. Berlin: Springer.

Camagni, R. 1991. *Innovation Networks: Spatial Perspectives*. London: Belhaven Press.

Castells, Manuel. 1993. "European cities, the informational society, and the global economy", *Tijdschrift voor Econ. en Soc. Geografie*, 84 (4): 247-257.

Castells, M. 1989. *The Informational City: Information technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process*, Oxford, UK. Blackwell Publishers.

Dinler, Zeynel.2005. *Bölgesel İktisat*, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı. 2003. *Ön Ulusal Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Stratejileri*. Ankara.

Erk, Nejat. 13 Mart 2003. *Yerel Kalkınma Modelleri ve Türkiye Ekonomisi*. Adana: Ekonomistler Platformu Yerel Kalkınma Modelleri paneli.

Florida, R.L.1995. "Toward the Learning Region", *Futures*, 27 (5): 525-536.

Garofoli, G. 1991. “*The Italian model of spatial development in the 1970s and 1980s*” in *industrial change and regional development: the transformation of new industrial spaces*; g. Benko, m. Dunford (editörler), London: Belhaven.

Hassink, R. 1997. “What Does Learning Region Mean for Economic Geography?” paper presented at the Regional Studies Association “Regional Frontiers” EURRN European Conference, 20-23 September 1997, Frankfurt (Oder), Germany.

Hoover, E. M. ve Giarratani F. 1984. *An Introduction to Regional Economics*. New York: Alfred K.

İZKA, İzmir Mevcut Durum Analizi, <http://www.izka.org.tr/planlama/> (10/11/2010).

İZKA, İzmir Bölge Planı, <http://www.izka.org.tr/planlama/> (10/11/2010).

Mengi, Ayşegül.1998. *Avrupa Birliği’nde Bölgeler Karsısında Yerel Yönetimler*. Ankara: Ankara Siyasal Kitabevi.

MGK.1993.*Türkiye’de Bölge Planlamasının Evreleri*. Ankara: MGK Genel Sekreterliği Yayın No:2.

Morgan, K.1997. “The Learning Region; Institutions, Innovation and Regional Renewal”, *Regional Studies*, 31 (5): 491-503.

Piore, M. J., and Sabel, C. F. 1984. *The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*. New York: Basic Books.

Putnam Robert D. 1994. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. USA: Princeton University Press.

Richardson, H.W. 1979. *Regional and Urban Economics*. London: Pitman Publishing.

Sassen, S. 1994. *Cities in a World Economy*. London: Pine Forge Press.

Sassen, S.1991. “*The Global City*”, reprinted in Fainstein, Susan S. and Campbell, Scott (eds), *Reading in Urban Theory*, Cambridge: Blackwell Publishers.

Storper, M.1995. ‘*The Resurgence of Regional Economics, Ten Years Later: The Region As A Nexus of Untraded Interdependencies*’. *European Urban and Regional Studies*. In Bryson, J., Henry, N., Keeble, D., and Martin, R. (Eds.) (1999) *The Economic Geography Reader: Producing and Consuming Global Capitalism*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Stöhr, W. B. 1990. *Global Challenge and Local Response: Initiatives for Economic Regeneration in Contemporary Europe*.London: Mansell.

Todtling, F. and Kaufmann, A. 1999. "Innovation Systems in Regions of Europe – A Comparative Perspective". *European Planning Studies*, 7(6): 699-718.

3194 sayılı İmar Kanunu.

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun.

16 Temmuz 2009 Tarihli Resmi Gazete "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar".